

Steina Vasulka: mnogi umjetnici danas pokušavaju ili zanemariti tehnologiju ili njezime vladati, biti njezini gospodari. To je pogrešno
Snimio: Robert MARTIĆ

GOST FORUMA: STEINA VASULKA, PIONIR VIDEO UMJETNOSTI I ČLANICA ŽIRIJA FESTIVALA NOVOGA FILMA I VIDEA

Hrvatski su dokumentarci sjajni

Razgovarao: Sandi VIDULIĆ

Ako imate kakav priručnik o razvoju videoarta i ako se u njemu ne spominju Woody i Steina Vasulka, onda je vrlo vjerojatno riječ o lošem priručniku. Naime Vasulke su najkreativniji duet u povijesti videa i spadaju u kategoriju s Paikom, Violom, Hillom... Odnosno s autorima čije bi pojedinačno dovođenje u Split zahtijevalo iznos ovdašnje prosječne godišnje plaće. Dan Oki (Slobodan Jokić), koji je najzaslužniji za njezin dolazak, tvrdi kako neki njegovi znanci u Nizozemskoj nisu vjerovali da je Steina bila ovdje. Neki kažu da njezinu prisutnost na Festivalu valja zahvaliti činjenici da je Woody podrijetlom Čeh, te tako ova ugodna dama razumije nešto o postsocijalističkim nevoljama. Steina kaže kako sebe ne smatra za tako važnu ličnost i začuđena je takvim reakcijama. Da nije riječ o lažnoj skromnosti, vidjelo se iz njezine spremnosti da odradi intervju prema smo je praktički odvuclik iz atmosfere ugodna časkanja s kolegama nakon njezine retrospektive i odveli u bučni ambijent caffea na Peristilu. No, ona je sve to prilično strpljivo podnijela i rezultat razgovora je pred vama. A svi oni koje pobliže zanima primjerice što se ranih sedamdesetih događalo u »kuhinji« multimedijalnoj i eksperimentalnoj radionici Vasulki neka potraže dobar priručnik.

— Od svoga nastanka do danas video je prošao kroz mnoge promjene, govoreći o Vašem i Woody-

Under New York Jacoba Thoesena, danje montažer poznatom Larsu von Trieru

■ Oduvijek su me privlačili niskobudžetni projekti. Niskobudžetno neiscrpna vrsta proizvodnja slika. Stoga sam u retrospektivnom predstavljanju odlučila prikazati »The Art of Memory« moga muža Woodyja koji je niskobudžetna stvar, a sve bi bilo puno lakše da je imao pristup kakvom studiju i, naravno, potreban novac. Ali Woody je također rekao da je svaki umjetnički rad čija izvedba košta više od trideset dolara sumnjiv

jevu radu, koliki je bio utjecaj socijalnih i tehnoloških izmjena?

— Totalan. Hoću reći da su tehničke mogućnosti određivale polje naših djelovanja. Počevši od toga da se ne bismo ni upustili u videoart da nisu izmišljeni kamera i mali rekorder, to je bila prva tehnološka inicijativa, preko opreme. I svaki put kad smo dobili drugi, odnosno novi dio opreme to je postalo inspiracija za radove. S druge strane određeni postupci kojima se koristim bili bi neizvedivi bez određenih naprava, odnosno produžetka misli. Stoga bih rekla da smo veoma vođeni tehnologijom, ali ne želimo osvojiti, odnosno podrediti tehnologiju, želimo raditi s njom. Inzistiramo na dijalogu, pitamo: što možeš učiniti za nas? Smatram da je to veoma važno jer mnogi umjetnici danas pokušavaju ili zanemariti tehnologiju ili njome vladati, biti njezini gospodari, ali, kako rekoh, to nije točka moga pristupa.

Zavladao je cinizam

— Kako vidite svoju današnju poziciju u usporedbi s ranim sedamdesetima i zbivanjima u »kuhinji«, koji su novi izazovi, je li današnja situacija po nečemu možda izazovnija?

Ne. Pomalo je teško ostati inspiriran jer su vremena vrlo cinična. Ondašnja vremena bila su nevjerojatno optimistična i rekla bih benevolentnija. Bilo je tako lako raditi stvari koje ste željeli, mogli ste vrlo brzo pribaviti svu potporu koja vam je trebala, ne samo financijsku nego su i ljudi stalno dolazili, besplatno nam pomagali. Sada ne bismo mogli imati ondašnju »kuhinju« jer je ona svoje postojanje dugovala činjenici da su ljudi sami dolazili, bili uvijek u blizini, zanimali se kako mogu pomoći. I stoga mi nedostaju šezdesete i sedamdesete. Upravo zbog idealizma koji je tada vladao.

— Kako na Vas utječe taj nedostatak entuzijazma?

— Nije riječ o osobnom nedostaku, ali opet teško je ostati entuzijast kad je stanje oko vas tako cinično. Teško se ne pridružiti, ostati na svom kursu. Stoga ne obračam puno pozornosti na ono što se danas dobrim dijelom podrazumijeva za video, odnosno u što se video danas pretvorio, jer to nije moje razumijevanje toga. Postala sam pomalo izolirana u ovom što radim.

— S druge strane, govoreći o vašem odnosu prema tehnologiji, valja istaknuti kako Vi i Woody nastojite ne biti toliko ovisni o procesima inovacija koji su često izvan utjecaja umjetnika i određeni ekonomskom logikom, već ste također izveli neke inovacije u svomu, kako ga nazivate, dijalogu s tehnologijom.

— Nismo mi sami iznalazili pronalazke, nego smo imali dobre elektroničare i dobre ljude oko nas i uvijek bismo rekli naše želje, na primjer: možete li izvesti diobu slike koja će ju istodobno poslati ispred i iza nas? Jednostavno bismo im opisivali efekte koji su nam bili potrebni, ljudima koji su to mogli izvesti. A to su

uglavnom bili veterani iz vijetnamskoga rata, bili su vrlo pogođeni ratom, ali istodobno vrlo inteligentni i obrazovani, no više nisu mogli djelovati unutar sustava, te su bili veoma zadovoljni da mogu raditi za nas, jer to je bio slobodnjački posao daleko od neželjenih pogleda.

— U početku je video zamišljen kao mnogo demokratičniji medij u odnosu na autoritarnu strukturu televizije i filma, što je dijelom i danas istina, no kad su u pitanju videoinstalacije, cijene njihovih izvedaba znaju biti nerijetko vrlo visoke kad su top autori u pitanju, te ih je praktički nemoguće postaviti na ovakvom Festivalu. Nije li riječ o sve nedostupnijem elitizmu? Recimo da Serano želi poslati svoje fotografije, daleko lakše bi se njih izložilo negoli našlo dvadesetak monitora za kakvu megainstalaciju?

— Da, moglo bi se reći da jesu elitističke i pretpostavljam da su oduvijek bile. Drugi fenomen je institucija sponzorstva, uvijek postoje ljudi voljeni platiti puno novca što je loš postupak po meni. Što je više umjetnik zahtijevao novca, više ga je dobivao, takvo je bilo pravilo. Gledajući unatrag, možda sam i ja trebala više zahtijevati (smijeh). U svakom slučaju s nama je bilo drukčije. Oko »kuhinje« se uvijek motala nekakva oprema. Tako da je od početka svatko tko je htio, ne dakle samo mi, mogao raditi instalacije, jer je bilo dovoljno opreme. Rekla bih da su instalacije veoma srodne videu. Čim prave video, vi mislite instalaciju. S filmom je vrlo teško misliti instalaciju. Film je zaista jedan na jedan, kamera-projeckija. Ali sve ove mogućnosti umnožavanja slike i slično generiraju očitu i duboku svezu videa i instalacija. Instalacije su, rekla bih, također radene i u siromašnim vremenima, prije negoli se velik novac počeo okretati. No, onda kad su se umjetnici počeli pridruživati velikim i skupim galerijama, to je uistinu postao elitizam, slažem se s vama.

FORUM

Margina je kreativnija

— Laurie Anderson je jednom rekla da danas alternativa može postojati jedino na marginama, na rubnim mjestima, kako u odnosu na to promatrate ovaj festival? Trevor Batton je uočio posebnost u mješavini video i filmskih sadržaja i formi, kakve su vaše impresije?

Oduvijek su me privlačili niskobudžetni projekti. Niskobudžetno je neiscrpna vrsta proizvođenja slika. Stoga sam u retrospektivnom predstavljanju odlučila prikazati »*The Art of Memory*« koji je niskobudžetna stvar, ima u njemu mnogo pogrešaka, mnogo stvari koje su se sa sadašnjeg stanovišta mogle i lakše riješiti, ali Woody u ono vrijeme jednostavno nije znao kako da ih riješi i sve je radio kod kuće, a sve bi bilo puno lakše da je imao pristup kakvom studiju i, naravno, potreban novac. Ali Woody je također rekao da je svaki umjetnički rad čija izvedba košta više od trideset dolara sumnjiv. Stoga se uistinu slažem s Laurie Anderson, takva pozicija posjeduje više kreativnosti i poticajnosti. Vrlo često se događa kad gledate djela iz visokobudžetne produkcije da osjećate kako je duh ubijen. Da su jednostavno suviše lijepa i da je poruka izgubljena.

— Jeste li vidjeli hrvatske video-radove i kakav je vaš dojam o njima?

Imam zaista dobar dojam o hrvatskim videima. Mislim da su na ovom festivalu dokazali da se mogu mjeriti sa svim što dolazi uz drugih sredina, premda su moje informacije o hrvatskoj suvremenoj videosceni oskudne. Vidjela sam i radove nekolicine zagrebačkih umjetnika u Amsterdamu. Također znam da je Zagreb bio svojedobno jedan od prvih i najjačih videocentara u svijetu i vidjela sam neke radove iz tog vremena koji su izuzetni. Ne samo Abramovičkini nego i ostali radovi. Marina Abramović je tek najpoznatija, jer je otišla i djelovala vani.

— Zapravo ona je iz Beograda, ali je radila neke radove u Zagrebu.

— Da, znam da je radila u Zagrebu jer sam to čula od nje. Zato jer je bilo više opreme u Zagrebu, bilo je i više videokulture u Zagrebu za nju. Također sam vidjela ovdje u Splitu hrvatske dokumentarce iz šezdesetih i oni su vrlo impresivni. Oni su najjači dio Festivala po meni.

■ **Imam zaista dobar dojam o hrvatskim videima. Mislim da su na ovom festivalu dokazali da se mogu mjeriti sa svim što dolazi uz drugih sredina, premda su moje informacije o hrvatskoj suvremenoj videosceni oskudne. Vidjela sam i radove nekolicine zagrebačkih umjetnika u Amsterdamu. Također znam da je Zagreb bio svojedobno jedan od prvih i najjačih videocentara u svijetu i vidjela sam neke radove iz toga vremena koji su izuzetni. Također sam vidjela ovdje u Splitu hrvatske dokumentarce iz šezdesetih i oni su vrlo impresivni. Oni su najjači dio Festivala po meni**